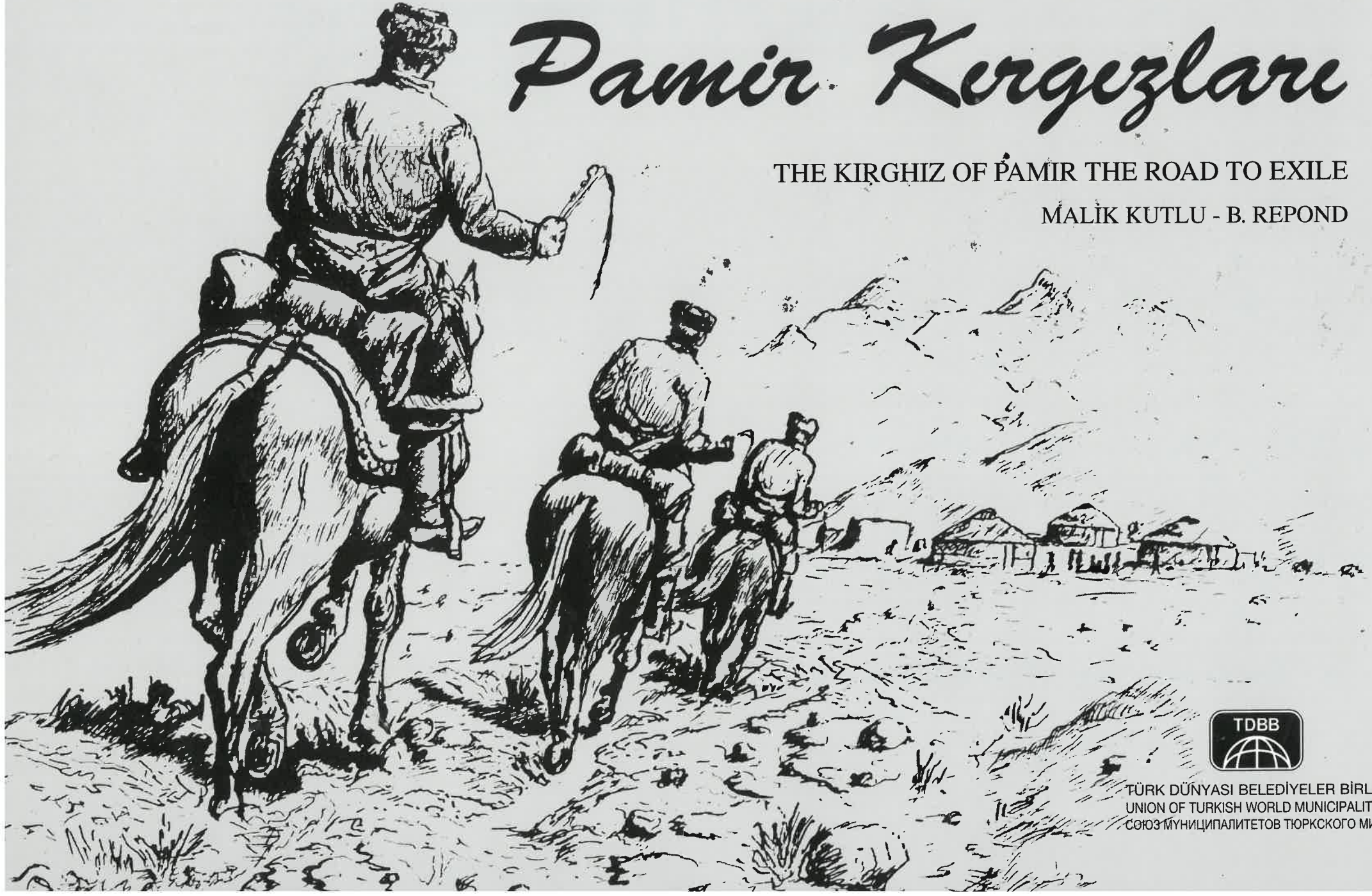

HİCRETE UZANAN YOL:

Pamir Kırgezleri

THE KIRGHIZ OF PAMIR THE ROAD TO EXILE

MALİK KUTLU - B. REPOND

TÜRK DÜNYASI BELEDİYELER BİRLİĞİ
UNION OF TURKISH WORLD MUNICIPALITIES
СОЮЗ МУНИЦИПАЛИТЕТОВ ТЮРКСКОГО МИРА

HİCRETE UZANAN YOL:
Pamir Kırgezlere
THE KIRGHIZ OF PAMIR THE ROAD TO EXILE

İstanbul, 2014

TÜRK DÜNYASI BELEDİYELER BİRLİĞİ
UNION OF TURKISH WORLD MUNICIPALITIES
СОЮЗ МУНИЦИПАЛИТЕТОВ ТЮРКСКОГО МИРА

Kitap Adı : HİCRETE UZANAN YOL: PAMİR KIRGIZLARI
THE KIRGHIZ OF PAMIR THE ROAD TO EXILE
Yayıncı : Türk Dünyası Belediyeler Birliği
Web : www.tdbb.org.tr
ISBN No. : 978-605-60009-6-6
Baskı : Seçil Ofset 0212 629 06 15 www.secilofset.com
Baskı Tarihi : İstanbul, Ekim 2014

© Hicrete Uzanan Yol : Pamir Kırgızları kitabının tüm hakları Türk Dünyası Belediyeler Birliğine Aittir.

HİCRETE UZANAN YOL:
Pamir Kırgezleri

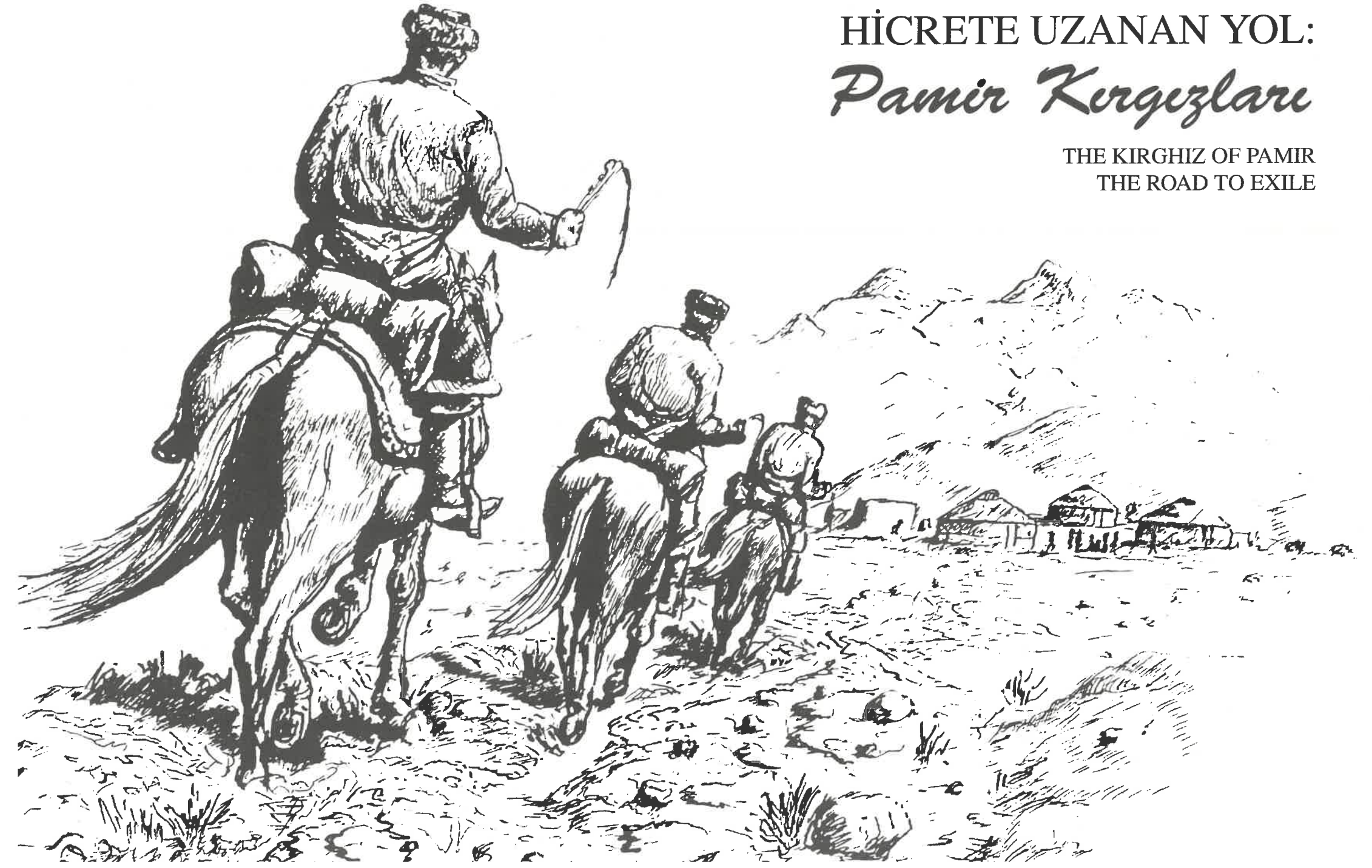
Çizimler : Malik KUTLU
Yazı : Bernard REPOND
İngilizce Çeviriler : Cory-Ann Notari-Jaslow
Türkçe Çeviriler : Abdulmetin KESKİN
Danyal KIRGIZ
Yayıncı : Türk Dünyası Belediyeler Birliği

THE KIRGHIZ OF PAMIR
THE ROAD TO EXILE

Drawings by : Malik KUTLU
Text by : Bernard REPOND
English translations : Cory-Ann Notari-Jaslow
Turkish Translations : Abdulmetin KESKİN
Danyal KIRGIZ
Published by : Union of Turkish World Municipalities

HİCRETE UZANAN YOL:
Pamir Kırgezleri

THE KIRGHIZ OF PAMIR
THE ROAD TO EXILE

Taraki Kominist Rejimi 1978'de Kabil'in kontrolünü ele geçirdikten sonra baskıcı yönetimi ile neredeyse tamamı kırsalda yaşayan Afgan Halkının geleneksel değerlerini yok etti. Savaş ülkeye ölüm ektti: Sadece 10 yıl içinde 1 milyon insan hayatını kaybetti.

Harap haldeki bugünün Afganistan'ında ölüm Pamir'in yüksek yaylalarına kadar ulaşmış durumda.

Pamir'den dışarda Malik'in tanıklığı karşımıza çıkıyor. Sanatını yaşayarak kendi kendine öğrenmiş bir sanatçı olarak, onun şahitliği yılların yaşanmışlığına dayanmakta. Malik, Ekim 1978 sürgünü boyunca halkına önderlik eden büyük liderin, son Kırgız Hanı Rahman Kul'un oğlu.

Sürgün Kırgızların yolunu önce çorak Işkaman Vadisi'ne daha sonra ise kuzey Pakistan'da bulunan Gilgit şehrinin yanındaki taşlık çöle düşürür. Burada 4 yıl yaşam mücadelesi verdikten sonra İndus Vadisi'ne inerler ve oradan da Türkiye'nin doğusuna göçerler.

1990 Ağustos'unda Rahman Kul Han Türkiye'de, Altın Dere'de hayata gözlerini yumar.

Yaşlılar Pamir'in geniş yaylalarının hayalini kurar...

Gençler ise tereddüttedir...

Türkiye'de mi kalmalı yoksa Orta Asya'daki anavatana, Kırgızistan'a mı göçmeli? Yahut Avrupa, Amerika veya Avustralya ya mı?

HİCRETTE YOL ASLA BİTMEZ.

In 1978, the communist regime of Taraki took control of Kabul and imposed a dictatorship generating the destruction of all the traditional values of the Afghan people; a population almost entirely made up of countrymen. The war sowed death throughout the country: in ten years one million people lost their lives.

Today's Afghanistan is devastated and death-stricken right up to the highest pastures of Pamir.

Out of Pamir MALIK's testimony emerges. A self-taught artist, his testimony is based on his many years of erring. MALIK is the son of the Great Kirghiz Chief Rahman Gul who, in September 1978, led his tribe along the many roads of exile.

From Pamir, these roads brought the Kirghizes to the arid Ishkoman valley and to the stony desert near Gilgit, north of Pakistan. After waiting four years in this transit camp, they made their descent by truck into the valley of Indus and from there to the eastern part of Turkey.

In August 1990 Chief Rahman Gul died at Altin Dere in Turkey. The elders dream of the wide open spaces of Pamir...

The youngest hesitate...

to stay in Turkey or to emigrate to KIRGHIZISTAN in Central Asia, their homeland... or to leave for Europe, America, Australia...

THE ROADS OF EXILE ARE ENDLESS.

Malik, yani bu resimleri çizen sanatçı, Türkiye’de Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde Güzel Sanatlar Fakültesi’nde çalışıyor. Orada kardeşi Ekber ile paylaştığı kendine ait bir atölyesi bulunmaktadır. Ekber ahşap heykeller yapmakta gerçekten çok başarılı. Öyle ki; 1991 yazında, Sovyet sonrası Kırgızistan’a davet edilir ve orada 1 aydan fazla kalır.

Her bir Kırgız gelecekte kendisine ne olacağını merak eder... Başka bir sürgün mü, yoksa Afganistan’a, Pamir’e geri dönüş mü onları beklemektedir?

... Türkiye’de kalmak ya da anavatana, Kırgızistan’a göçmek?

... Kimi ise Avrupa’ya, Amerika’ya hatta Avustralya’ya gitmenin hayalini kurar...

KIRGIZLAR ARTIK AFGANİSTAN’DAN,
PAMİR’DEN ÇOK UZAKTALAR.

«MALIK, the artist who drew these pictures, works at the Van University, in Turkey, in the department of Fine Arts. He has his own workshop which he shares with his brother AKBAR; a very talented wood sculptor.

In the summer Of 1991 Akbar was invited to the ex-soviet KIRGHIZISTAN. He accepted and stayed more than a month.»

Every Kirghiz wonders what shall become of him or her in the future... another road to exile or back to Afghan Pamir?

... to stay in Turkey or to emigrate to the homeland

KIRGHIZISTAN?

... some even dream of leaving for Europe, America, Australia...

THE KIRGHIZ PEOPLE ARE A VERY LONG WAY
FROM THEIR AFGHAN PAMIR.

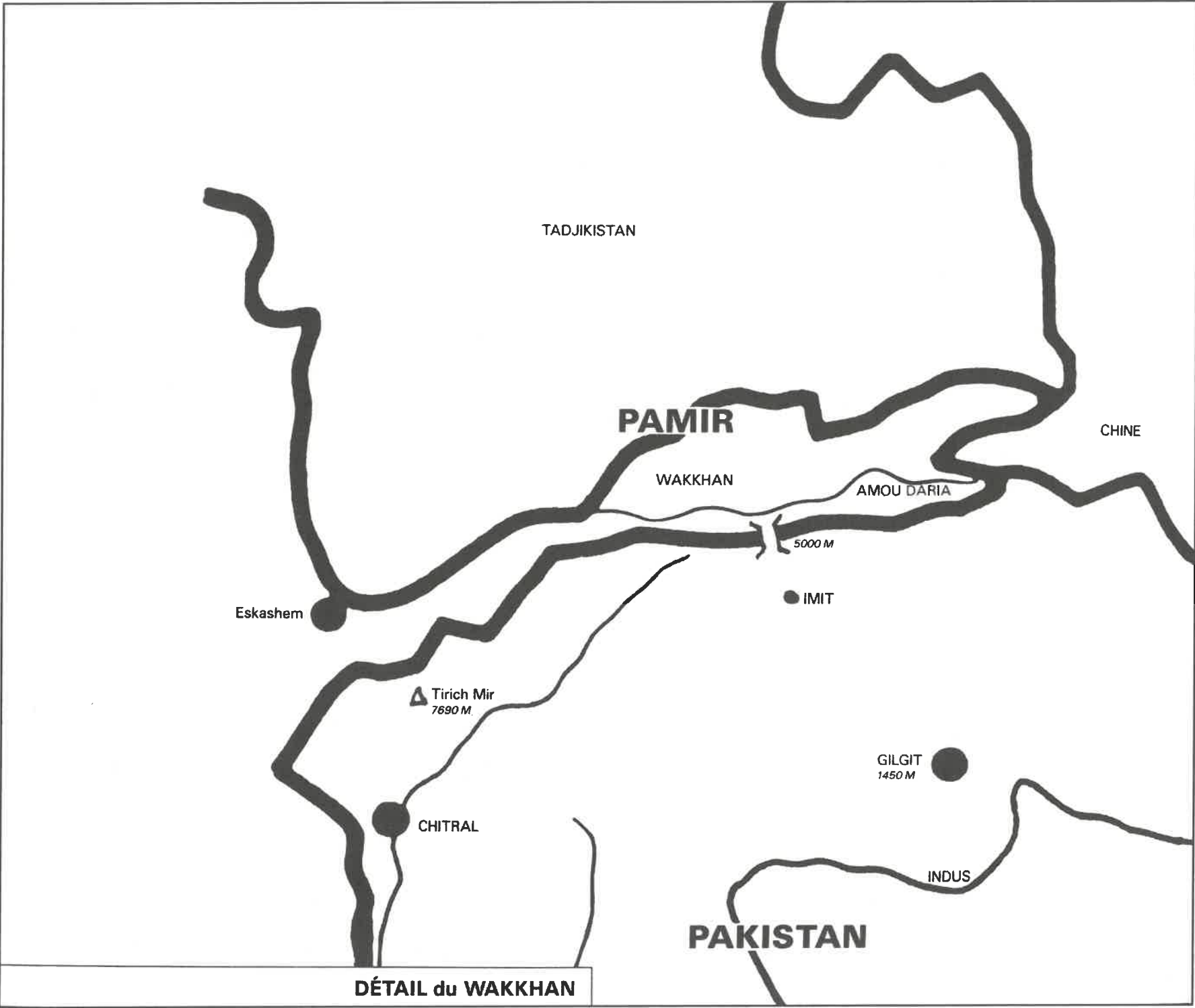

Malik

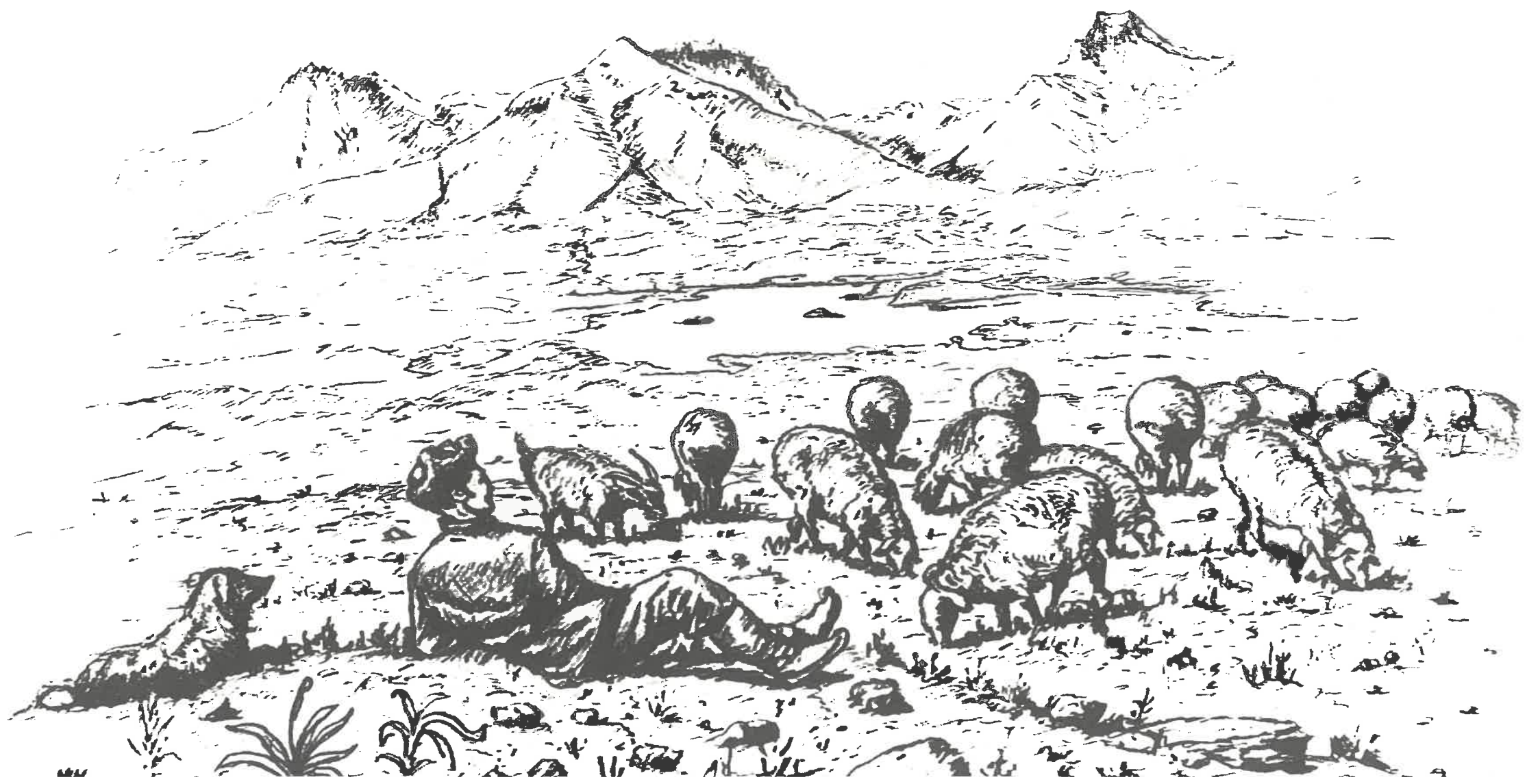
Ekber

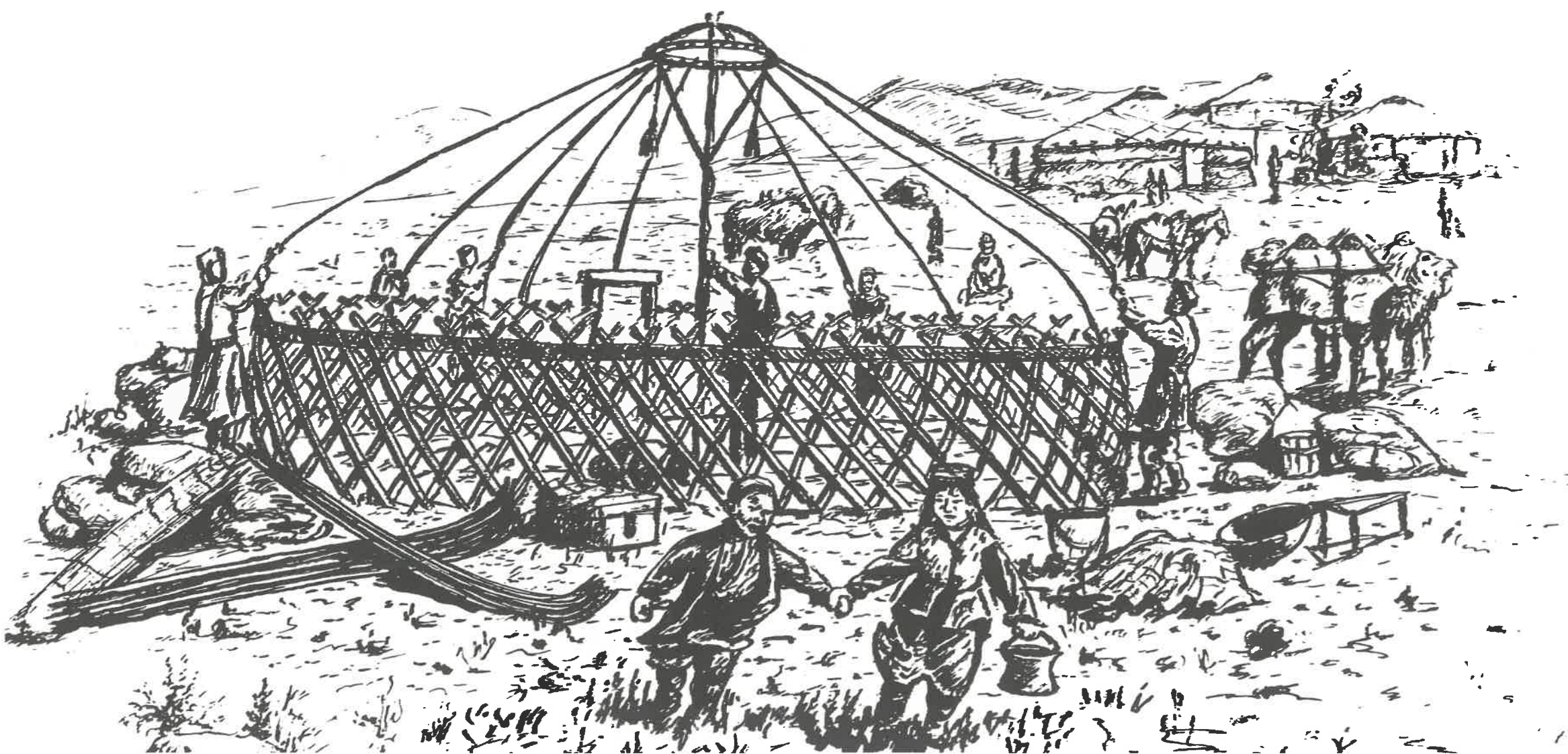
Bir oban Kck Pamir'de zgrce otlayan koyunları izlemekte.

In Pamir-e-Khurd (Little Pamir) a shepherd watches over his sheep grazing freely before him.

Her bir Kırğız'ın sosyal yaşamda görevi bellidir. Bu resimdeki Kırğızlar yaylada geçirecekleri yaz için çadır kuruyorlar.

Every member of the Kirghiz tribe has a specific task. Here, some men and women raise a yurt for the summer camp.

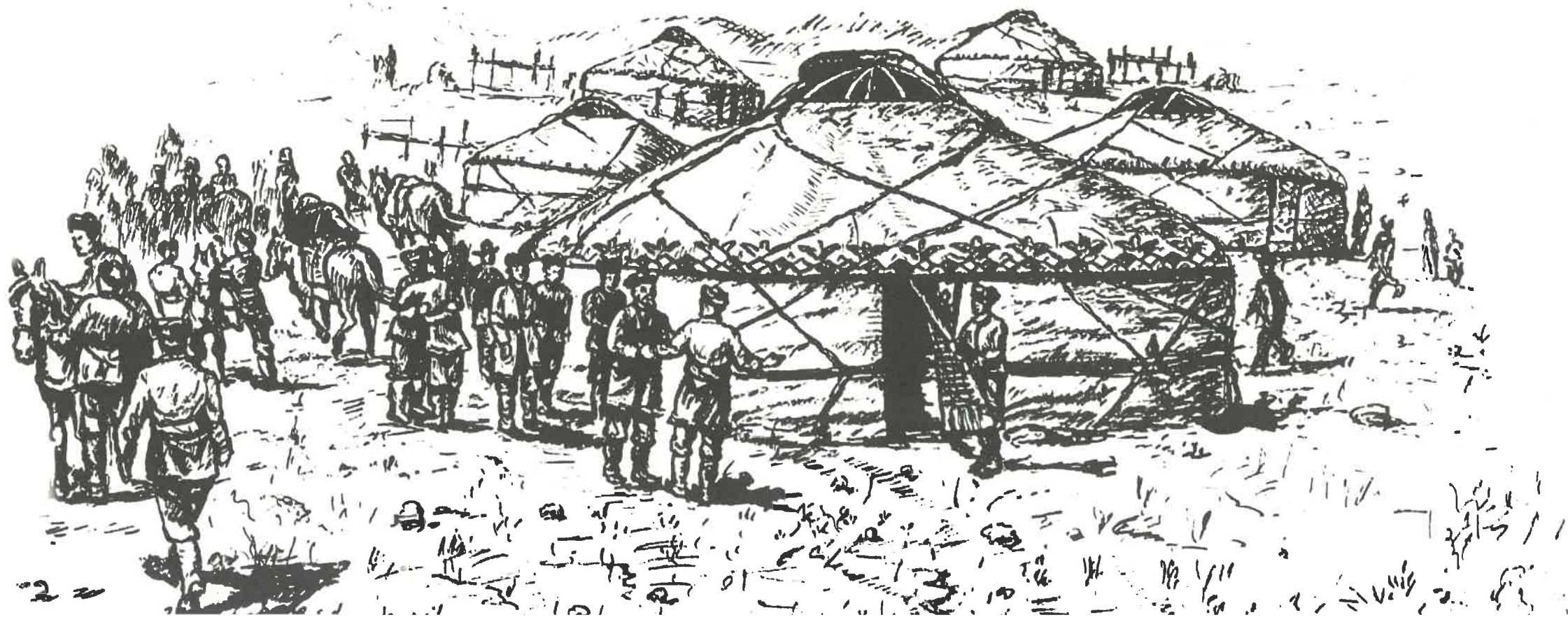
Ziyaretçiler.

Some visitors.

Birkaç Kırgız aşireti bir araya geliyor.

Reunion of several Kirghiz clans.

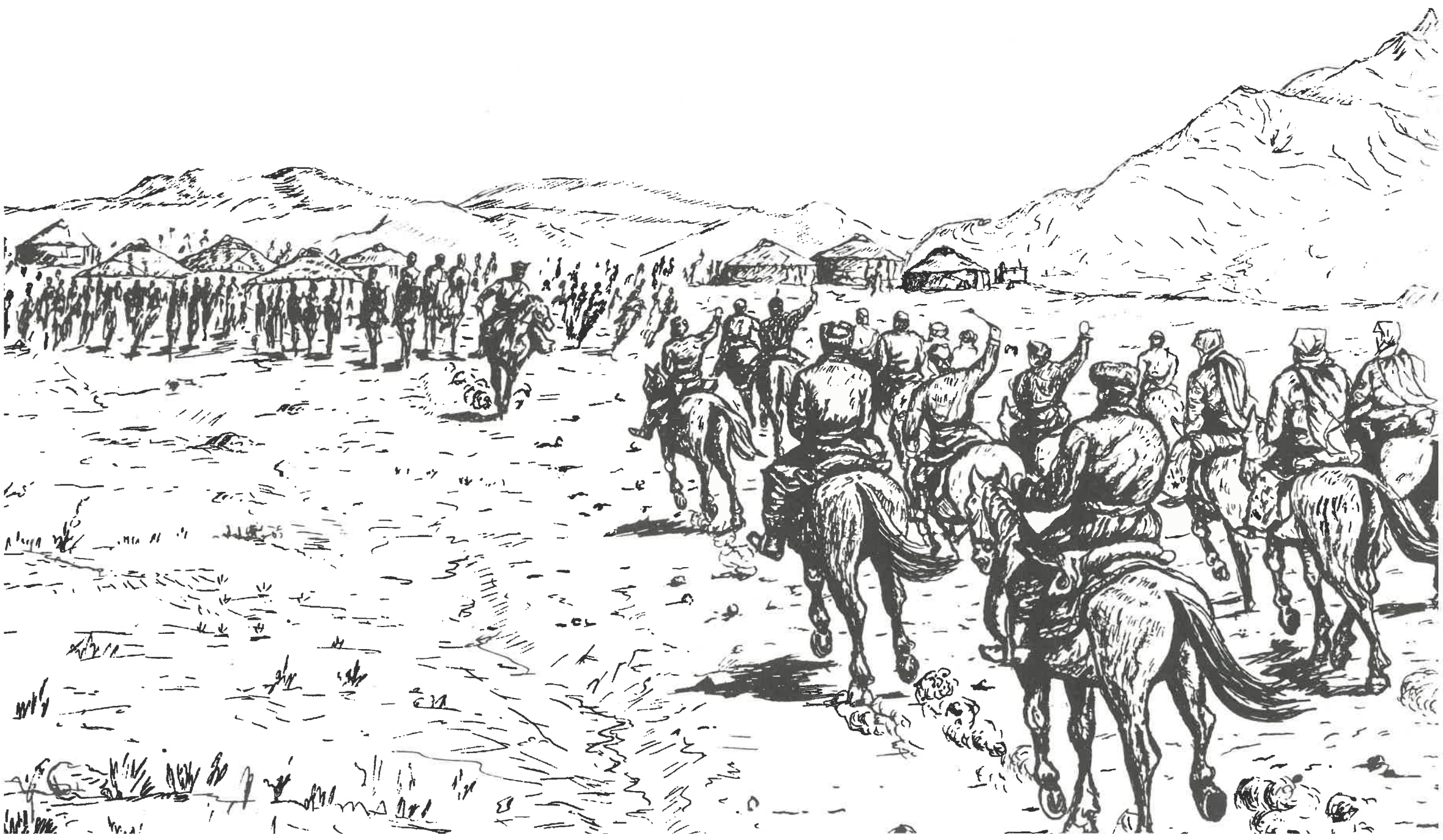
Düğünden önceki buluşma.

«Jirga harussi» the meeting before the wedding.

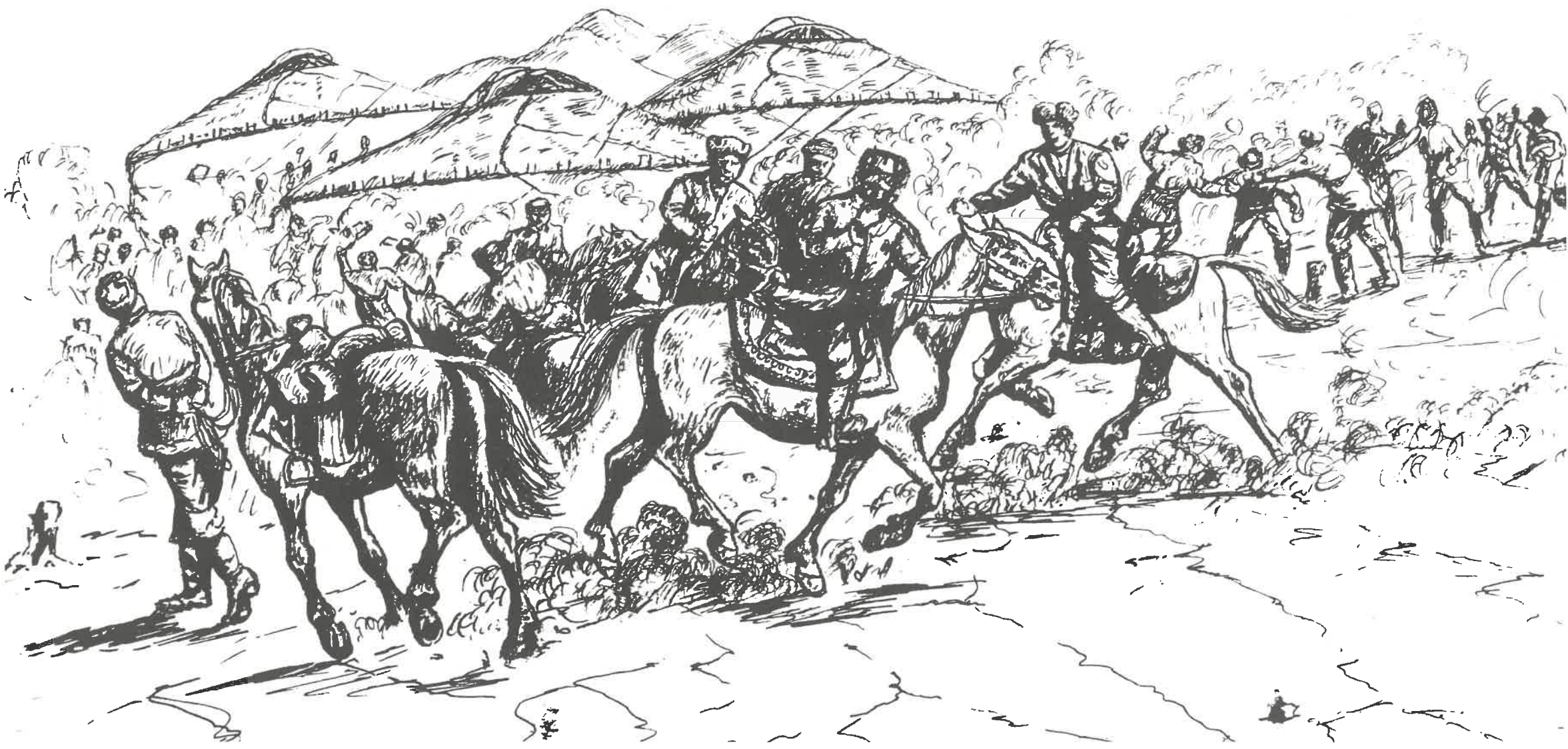
Düğünler yazın yapılır. Bu resimde misafirler evlilik merasiminin yapılacağı yere, gelinin evine geliyorlar. Damadın ailesi, kadınları ve erkekleri ile birlikte at üzerinde.

Weddings take place during the summer. Here the wedding guests arrive for the marriage which is to be held in the bride's home. The groom's family, both men and women, arrive on horseback.

Kutlamalarda bolluđun ve refahın temsili piriń havaya atılır.

During the festivities rice is thrown symbolizing prosperity and good fortune.

Düğün yemeđi için kesilecek koyunlar gösteriliyor ve misafirlere çörek ikram ediliyor.

Display of the sheep to be slaughtered for the wedding meal and offering of cakes to the guests..

Evlendirme görevlileri.

The marriage officials.

Müzişyenler.

The musicians.

Ailenin zenginliği ve önemine göre düğünler 1 günden 7 güne kadar sürebilir. Erkekler poloya benzer bir oyun olan “Buzkaşı” oynarlar. Bu oyunda içine kum doldurulmuş yaklaşık 35 kilogram ağırlığındaki bir koyun postu kullanılır.

Depending on the family's wealth and importance weddings may last from one to seven days. Men play «Boozkachi» ; a game similar to polo. A sheepskin filled with sand weighing almost thirty-five kilos is used for a ball.

Çeyizi deveye yüklenirken gelin annesine veda eder ve ailesinden ayrılır. Gelin için başlık bedeli koyun, yak ve deve ile ödenir. Daha zenginler ise altın, gümüş ve mücevher ile ödeme yapar.

(Damat gelin ile birlikte kendi evine dönmeden önce kayınpederinin evinde 3 ay kadar kalabilir)

The bride says farewell to her mother and leaves her family while the wedding trousseau is loaded onto a camel. The bride's dowry is payed in sheeps, yaks, camels; or, for the more wealthy in gold, silver and jewellery.

(The groom may live up to three months in his family-in-law's house before returning to live with his bride in their own home).

Kervanın, damadın ailesi için yola çıkması.

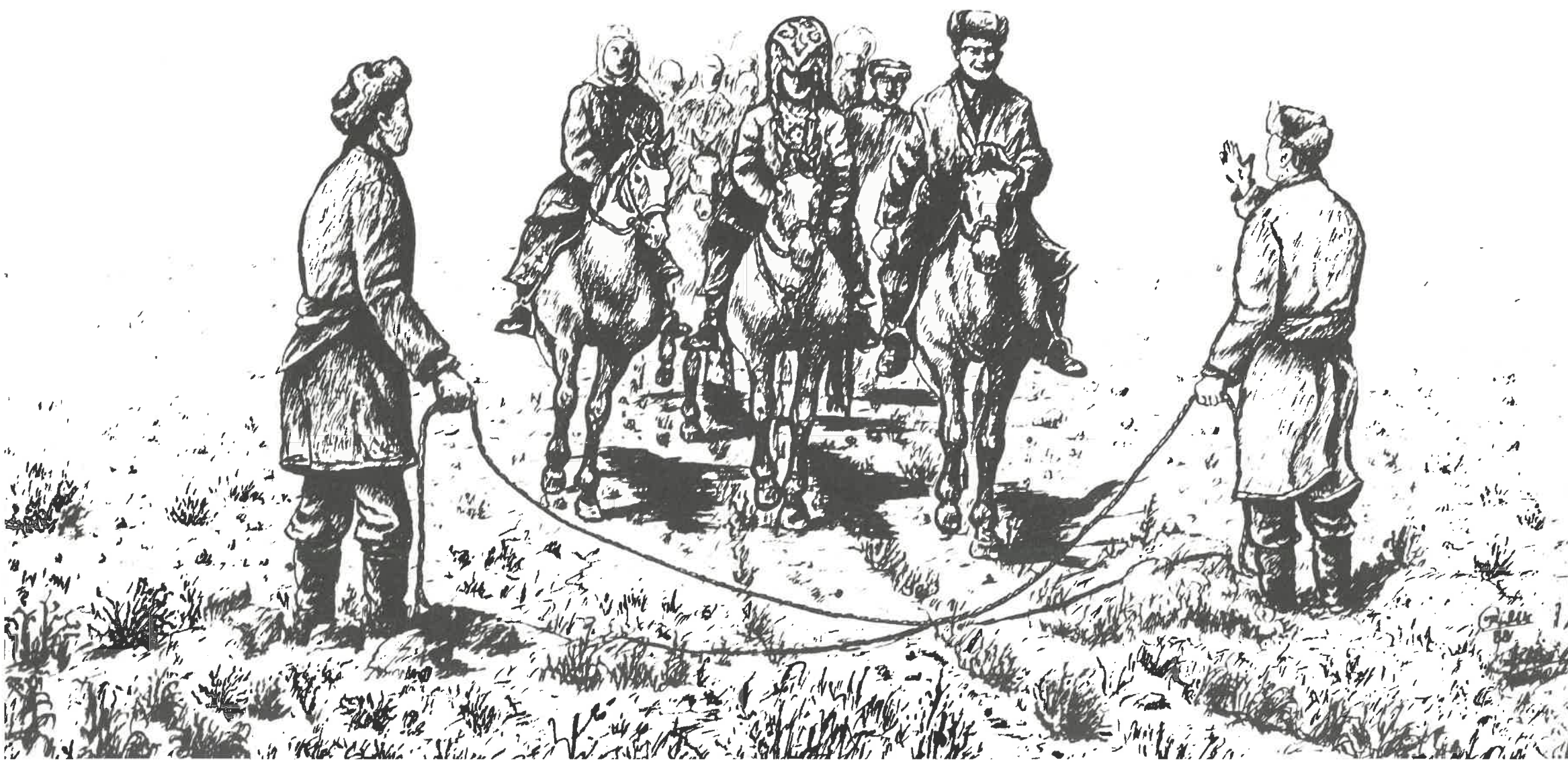
Departure of the caravan for the groom's family.

Gelin yeni evine ulaşmadan önce, ipe belirlenen noktada, gelin için belirlenen başlık bedeli el değiştirmeli.

(Gerçekte gelin, damadın evine yaklaştığı zaman, yerleşim sakinlerinden bazılarınca kervanın önü ipe kesilir. Damadın ailesi ve yakınları tarafından para, gümüş veya değerli bir hediye verilerek kervanın önü açılır. Çevirenin Notu)

Before the bride reaches her new home, at the passage marked of by the cord her dowry must change hands.

Gelinin kayınvalidesi onu bal ve şekerden hediyeler ile karşılar, hoşlar.

The young bride's mother-in-law welcomes her with gifts of honey and sugar.

Kadınlar gelini karşılıyor.

The young bride's mother-in-law welcomes her with gifts of honey and sugar.

Pamir'in ünlü Marmotları ve Marko-Poloları.
(Dağ keçilerine benzer)

Marmots and the famous Marco-Polos of Pamir
(similar to the ibex).

“Ashkana” yapılırken çadırın yanında dışarıda yemek yapılıyor. Bu, saz saplarının boyanmış yün ile sarılması ile yapılan bir çeşit duvar halısıdır. “Ashkana” daha sonra çadırın çevresine yerleştiriliyor.

(Ashkana - mutfak)

Cooking out-doors near the yurt while an «ashkana» is being made. This a type of tapestry made out of thin reed stems which are wrapped in colored wool. Later the «ashkana» is placed around the yurt.

Kadınlar koyun sağıyor.

Women milking the ewes.

11a
86

André
1988

Dokumacının hünerini izlerken

Watching the weaver's craft.

Yaklar aşirete sadece st, et ve yn sağlamazlar, aynı zamanda yk taşımaya da ok elverişlidirler.

Supplying the tribe with milk, meat and wool, the y aks are also excellent transporters of goods.

كلمة

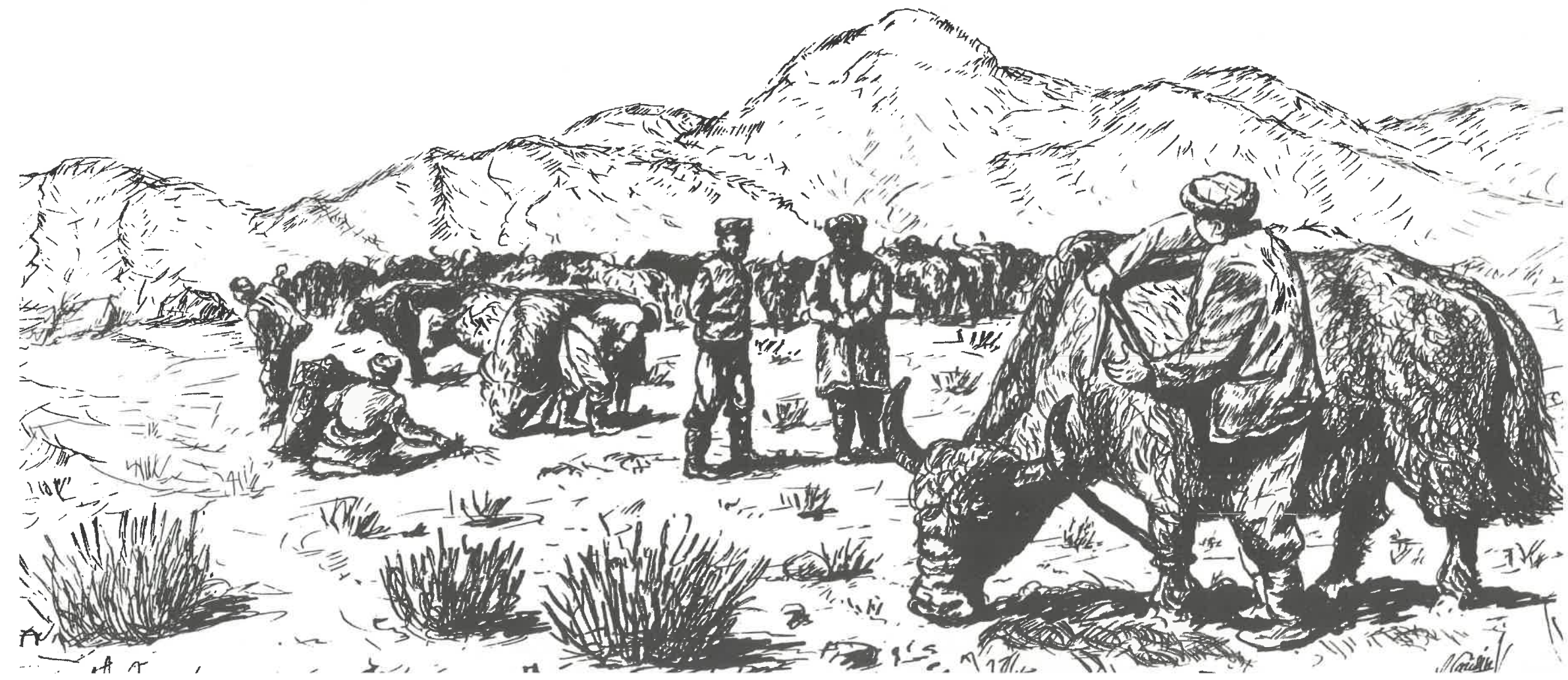
Erkekler koyunları kırkarken kadınlar yün öbekleri etrafında çalışıyor.

While the men clip the sheep the women busy themselves around the hepas of wool

Erkekler yakları baharda kırkar.

In the springtime, the men clip the yaks.

Erkekler yakları baharda kırkar.

Beating the wool.

Bir serhat (sınır) köyünde Kırgızlar ile “Wakkhan” Tacikleri arasında takas yapılıyor. “Wakkhan” Pamir Geçit’inin girişindeki bir vadidir.

In the village of Serhat barter between the Kirghizes and the Tadjiks of Wakkan take place. Wakkan is the valley at the entrance of the Pamer Corridor.

... Kışlığa yapılan yolculuk.

... making their way to the winter camp.

Sürgün
Exile

Rahmankul Han

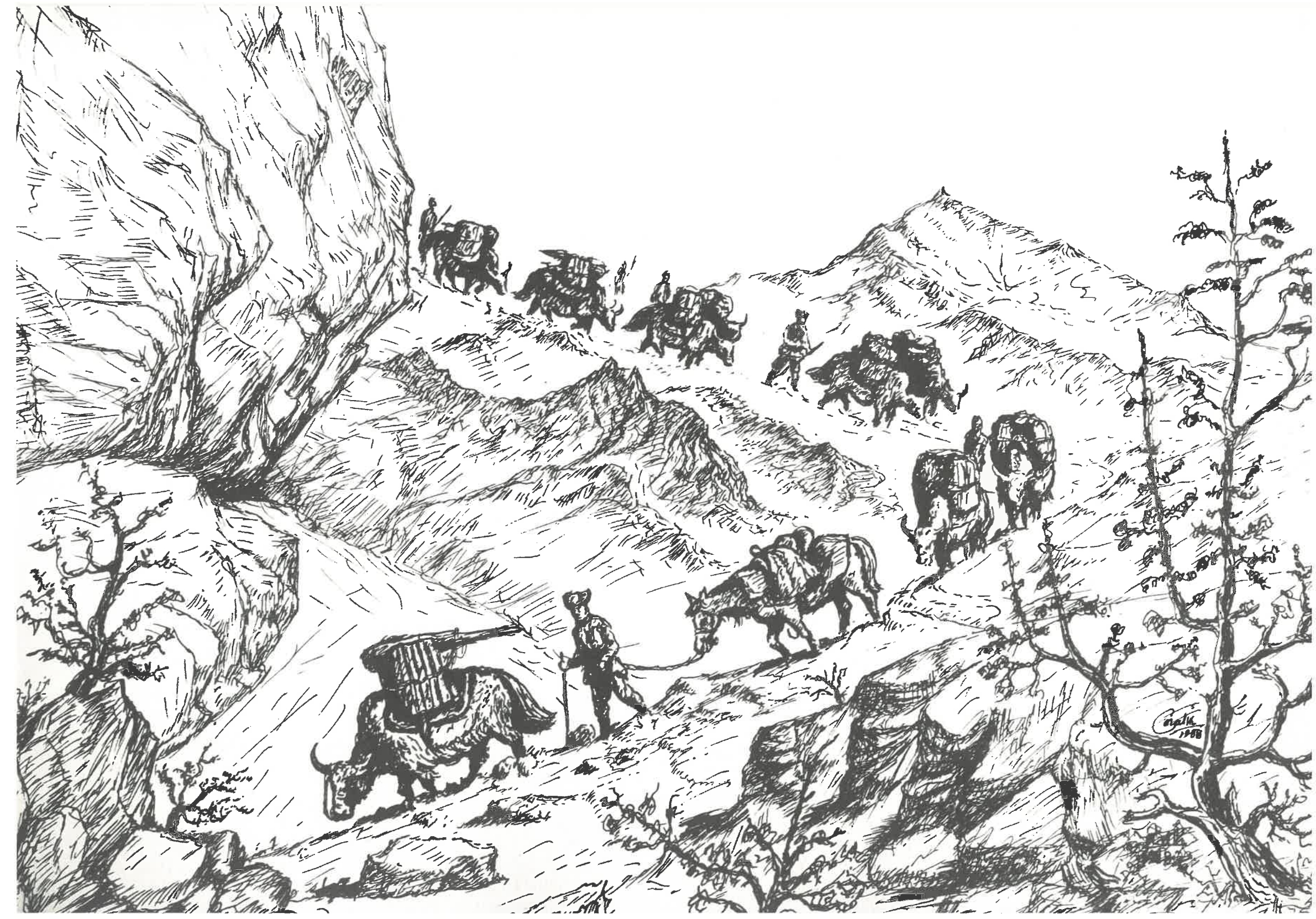

Ekim 1978'de, yani Taraki Rejimi'nin Kabil'i ele geçirmesinden altı ay sonra, komünistler Wakkhan'a ulaştı. Çok geçmeden Rahman Kul Han sürgünde halkına önderlik etmeye karar verdi.

1083 kişi (en genci 1, en yaşlısı 80 yaşında), 5000 koyun, 700 yak, 30 deve ve 200 at Bozoy Gümböz kampını terketti.

In September 1978, six months after the Taraki regime took over Kaboul, the first communists were spotted in Wakkhan, Chief Rahman Gul decided soon after to lead his people to exile.

1083 people, (the youngest being one year old and the oldest nearly eighty years of age), along with their 5000 sheep, seven hundred yaks, thirty camels and two hundred horses left the Bozai-e-Gombaz camp.

Kırgızlar 5000 metre yüksekliğindeki geçidi aşıp Pakistan'ın kuzey kısmında kalan Suktar-Abad'a ulaştılar. Burada onları keder ve korku sardı, çünkü burası tamamen kurak ve kayalık bir bölgeydi.

After having crossed a pass situated at an altitude of more than 5000 meters, the Kirghiz people reached Sukhtar-Abad in the northern part of Pakistan: sadness and terror overwhelmed them as they discovered the dry, arid, and rocky country.

Kırgızlar Işkoman'ın yüksek vadilerinde bulunan Suktar-Abad'da üç ay kalırlar. Bu süre içinde Pakistanlı yarı-göçerler nereden geldiklerini bilmeseler de, büyük bir misafirperverlik sergileyerek otlaklarını Kırgızlar ile paylaşırlar.

The Kirghizes spent three months in Sukhtar-Abad which is in the high valley of Iskoman. The semi-nomads of Pakistan, upon seeing the Kirghiz people, did not understand where they had come from; nonetheless, their hospitality was enormous. For three months they shared their pastures with the Kirghizes.

Ağustos'un sonunda Kırgızlar 3000 metre aşağıdaki İmit köyüne indiler. Bu onlar için iskân işlemlerinin başlaması anlamına geliyordu ve aynı zamanda kendi mülteci sıfatlarının farkına varmaları demektir.

Ishkoman vadisi sahip oldukları 6000'den fazla hayvanı beslemeye yetmeyeceği için ellerindeki tüm hayvanları satmak zorunda kaldılar.

(İmit Gilgit'ten jip ile 6-7 saat uzaklıktadır; orada Rahman Kul Han ile ilk buluşma yapılmıştır.)

At the end of autumn the Kirghiz people moved down to three thousand meters to the village of İmit. This marked the beginning of their settling process as well as the self-awareness of their refugee status.

The men arranged to sell almost all of the livestock, for the grasslands of the Ishkoman valley were not enough to feed their more than six thousand animals.

(İmit is a six or seven hours jeep ride from Gilgit; it was there that the very first meeting with Rahman Gul took place.)

Sürgün, Kırgızları İmit'ten Gilgit'a götürdü. Bu yolculuk ağır hava koşulları sebebiyle sürgünlerinin en zorlu kısmıydı. Kırgızlar, Pakistanlı ve Milletlerarası insani yardım örgütleri tarafından kayalık bir çölün ortasındaki kampa yerleştirildiler. Pamir'in geniş yaylalarına ve sürekli çalışmaya alışmış olan Kırgız mülteciler, burada kalabalıkta sıkışmış, işsiz ve hayvanlardan uzak kaldılar.

(Malik Pamir'e akan nehirlerin yıl boyunca her gece donduğunu hatırlamakta.)

Kırgızlar Gilgit Kampı'nda 4 sene kaldılar. Bu esnada Afganistan'da savaş her zamankinden çok daha amansızdı. Pamir'e geri dönmeyi düşünmek imkânsız hale gelmişti... sürgünde yol almaya bir kez daha mecburdular.

From İmit, the road the exile took the Kirghiz people to Gilgit. This was one of the harsher periods of their exile for they did not withstand the treacherous seasonal tempratures. The people of Kirghiz had been placed, by the pakistany and international humanitarian organizations in a camp in the middle of a desert of rock and dust. The Kirghiz refugees, accustomed to the wide open spaces of Pamir and to days filled with endless activity, suddenly found themselves crowded together with neither work nor animals.

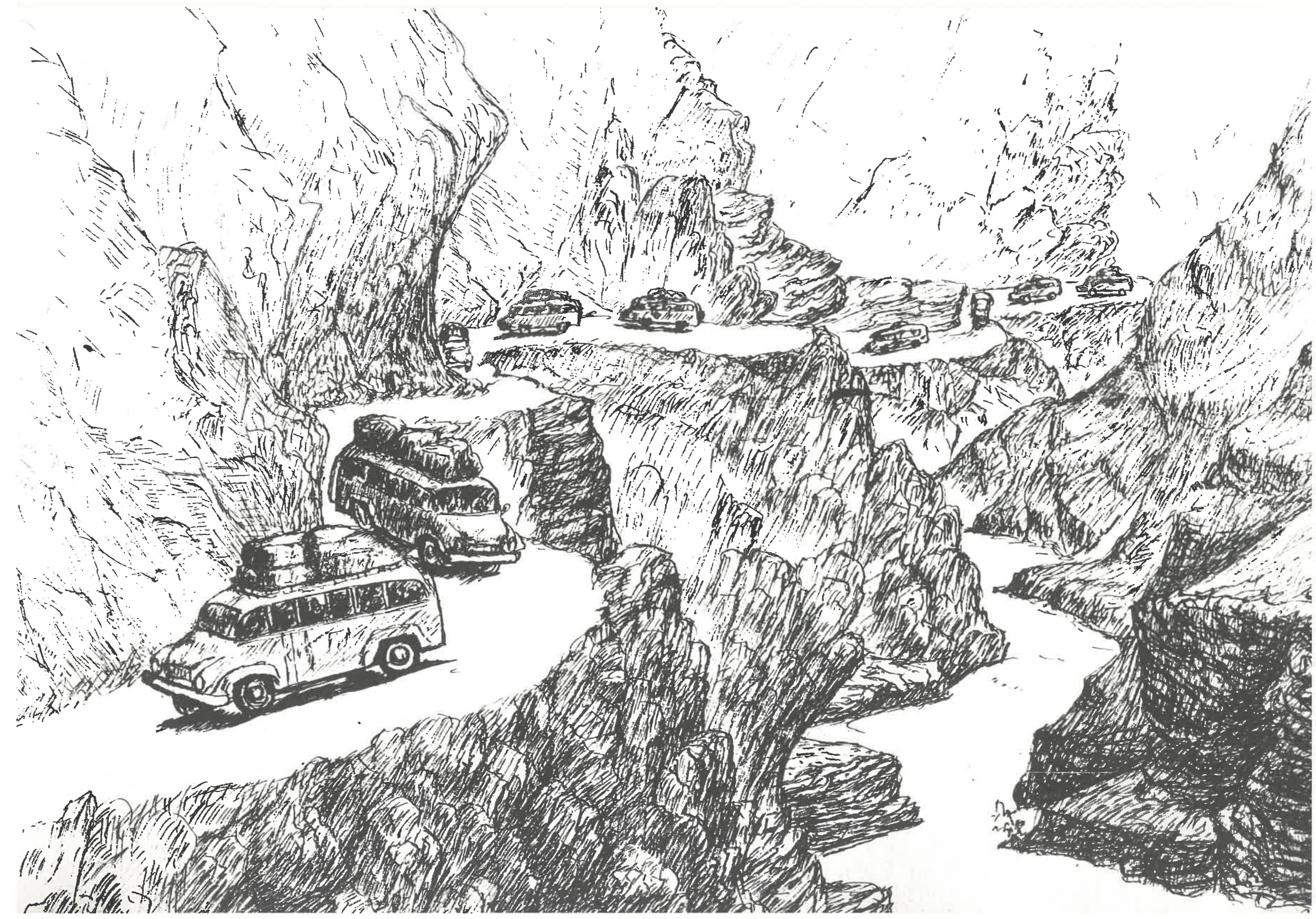
(MALIK remembersthat the streams flowing through Pamir remain frozen each night throughout the year).

The people of Kirghiz stayed in the Gilgit camp for four years while in Afghanistan the war was deadlier then ever. The thought of ever going back to Pamir became impossible... once again they were forced to continue following the road to exile.

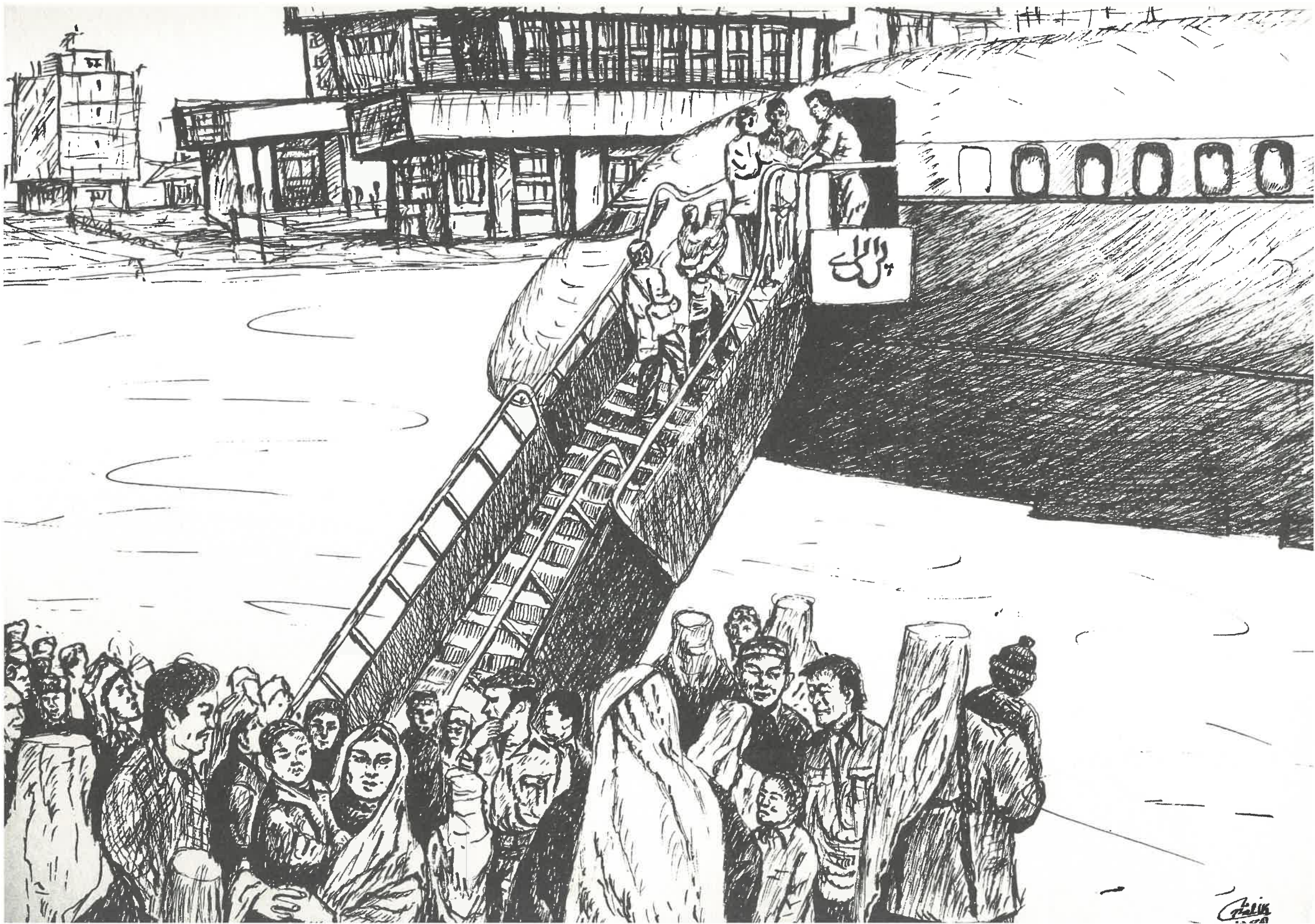
Indus vadisine iniş: Tırlar ve otobüsler Kırgızları düzlüklere, Rawalpindi şehrine, havaalanına götürdü...

Descent to the valley of Indus: trucks and buses took the Kirghizes to the flat lands, to the city of Rawalpindi, to the airport...

İslamabad havaalanında Pakistan Havayolları'na ait uçaklar Kırgızları sürgünlerine taşımaya hazırды. Onları kendi dünyalarına bağlayan son bağlar da kopmak üzereydi. Sürgün, onları Pakistan üzerinden İran ve Irak'a oradan da son olarak yeni bir kampa taşımıştı.

At the Islamabad airport the PIA aircraft was ready to carry the Kirghiz people to exile. The very last strings which tied them to their world were being severed. The road to exile carried them over Pakistan, Iran and Irak and finally, to a new camp.

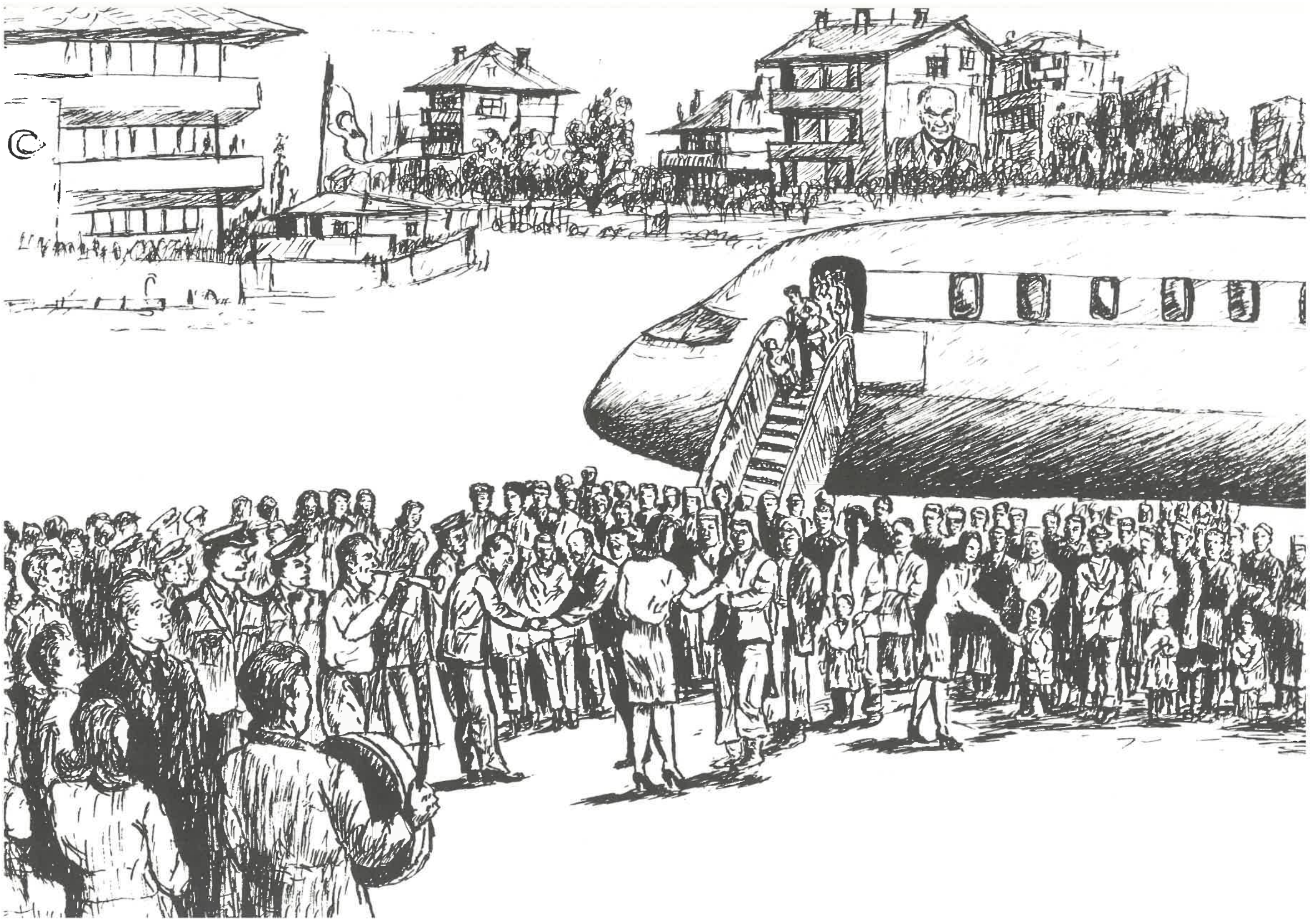

Uçaklar Türkiye'nin güneyindeki Adana'ya indiler: Kırgızlara yardımcı olacak yeni bir ülke. Tırlar ve otobüsler ile Anadolu platosunun ortasındaki bir şehir olan Malatya'ya ve Van'daki Karagündüz köyüne götürüldüler.

Türk hükümeti onlar için Van Gölü'nün kuzeyinde bir köy inşa ederken, buralardaki geçici kamplarda 4 sene beklediler.

The planes landed in southern Turkey in Adana: a new country to sponsor the Kirghizes. They were tranfered by trucks and by bus to either Malatya in the center of the Anatolian plateau or to the village of Karagündüz near Van.

They aited four years in these transit camps while the Turkish government built them a village to the north of Lake Van.

Altın Dere'deki yerleşim yeri büyük otlaklar ile çevriliydi. Bu sürgünün geçici olarak sona erdiği yerd. Bu köyde 2000 kişiden fazla sayıya ulaşmış olan akrabalarına Malatya'ya yerleştirilen Kırgızlar 1992 yılında katılabildi. Aileler çok çocuk sahibi oluyordu fakat Pamir'de çok yüksek olan ölüm oranları burada azalmıştı.

Kırgız çocukları Türk okullarına gittiler, futbol ve voleybol oynadılar. Kadınlar geleneksel kırmızı elbiselerini giymeye devam ederken, erkeklerin hemen hemen hepsi Avrupai şekilde giyinmeye başladılar. Kadınlar aynı zamanda dışarıda dokumaya, çamaşırlarını derede yıkamaya, çoğunlukla dışarıda yemek yapmaya ve hayvan gütmeye devam ettiler.

The settlement at Altın Dere is surrounded by vast pastures. This is the «temporary» end of the road to exile. The Kirghizes who were placed in Malatya were able to join the rest of the tribe in this village which in 1992 has an estimated population of more than two thousand persons. families seem to have more children but the mortality rate, which was very high in Pamir, has been declining.

Kirghiz girls and boys go to Turkish school, play football and volleyball. The men have almost all adopted the european way of dressing while the women faithfully continue to keep their traditional bright red dress. The women also continue to weave outside, they wash their laundry at the river, often cook outside and watch over the domestic animals.

HİCRETE UZANAN YOL:

Pamir Kergezleri

THE KIRGHIZ OF PAMIR THE ROAD TO EXILE

TÜRK DÜNYASI BELEDİYELER BİRLİĞİ
UNION OF TURKISH WORLD MUNICIPALITIES
СОЮЗ МУНИЦИПАЛИТЕТОВ ТЮРКСКОГО МИРА

TÜRK DÜNYASI BELEDİYELER BİRLİĞİ
UNION OF TURKISH WORLD MUNICIPALITIES
СОЮЗ МУНИЦИПАЛИТЕТОВ ТЮРКСКОГО МИРА

MALİK KUTLU - B. REPOND
HİCRETE UZANAN YOL: PAMİR KIZGIZLARI / THE KIRGHIZ OF PAMIR THE ROAD TO EXILE